

Réseaupolis

McLuhan lanceerde, nu alweer twintig jaar geleden, de gedachte dat onze planeet via de elektronische media steeds meer doet denken aan een 'global village'. Een verrassend juiste greep leek dat toen. Via de televisie ziet iedereen wat overal gebeurt. Iedereen kent de belangrijkste acteurs op het wereldtoneel. Oorlog, honger, armoede, ze komen de huiskamer binnen. Het netwerk van de televisie verenigt 600 miljoen kijkers. Wel moet worden vastgesteld, dat Frankrijk één apparaat heeft op drie inwoners; Koeweit 1 op 2; Argentinië 1 op 5; Peru 1 op 20; Indonesië 1 op 300; Senegal en India, 1 op 1000. De stad Tokio heeft meer telefoonaansluitingen dan het continent Afrika. In het algemeen geldt, dat de ontwikkelingslanden (70% van de wereldbevolking) slechts over een fractie van de communicatiemiddelen beschikken: 22% van de gepubliceerde boeken, 17% van de kranten, 18% van de radio-ontvangers, 12% van de televisie-ontvangers. Natuurlijk is er een relatie tussen ontwikkeling en communicatie: sinds de boeren op Sri Lanka radio hebben, volgen ze de markt in Colombo nauwlettend. Hun prijzen liggen thans op 80% van de verkoopprijzen in Colombo, tegen 40% à 60% voorheen.

Bressand en Distler, aan wie ik deze gegevens ontleen borduren voort op McLuhan's redenering 1). Niet slechts raken steeds meer mensen aangesloten op het televisienetwerk, maar bovendien ontstaat er een geheel 'netwerk van netwerken'. Zij zien de ontwikkeling, niet naar een 'global village', maar naar een globale stad, 'réseaupolis'.

Terwijl de gedachte van een globaal dorp onze nostalgie wekt, in wezen aan het verleden herinnert, laat de term 'réseaupolis' veel beter zien wat er aan de hand is. Het gaat om een stad, met zijn anonieme, onpersoonlijke relaties, zijn voortdurende wanorde, en tegelijkertijd geperfectioneerde organisatie, met zijn vrolijk of brutaal lawaai, met aders van fotonen en elektronen, „rues sonores, ruisselantes de lumières blanc-gin, jaune-whisky, de lumières pétillantes comme du cidre”.

In plaats van de nachtmerrie van 'Big Brother', de grote, centrale, alleswetende computer, komt er veeleer een netwerk van op elkaar aan te sluiten kleinere systemen. Ieder mens, iedere onderneming wordt, zoals vroeger door een netwerk van wegen, nu door meerdere elektronische netwerken verbonden met alle anderen.

Bressand en Distler zien een nieuwe wereld groeien, waarvan zij meerdere

W. Albeda

aspecten behandelen. Ik beperk mij hier tot enkele opmerkingen over de economie. De ontwikkeling van de nieuwe technologie is niet langer, stellen ze, een zaak van uitvinders en producenten. De rol van de consumptie verandert, de hele relatie productie-consumptie neemt nieuwe vormen aan. Aan het einde van de jaren zestig stond de term 'consumptiemaatschappij' in de ogen van veel mensen voor een passieve, gemanipuleerde samenleving. De verachting van veel intellectuelen voor de televisie of voor de publiciteit in het algemeen, was maar één aspect van de afkeer van een door technologie gedomineerde samenleving.

Thans wordt deze houding steeds meer onmaskerd als conservatief of zelfs reactionair. Consumptie en productie zijn via meerdere netwerken intensief met elkaar verbonden. De wijze waarop het moderne beurswezen functioneert als voorbeeld van volledige computerisering, die volledige mededinging mogelijk maakt, is bekend. Maar de netwerken spelen overal hun rol. Productie leidt tot consumptie en vice versa; een ontwikkeling, die men als een samenhangend geheel moet beschouwen. De consument participeert in het initiatief van de producent. Met name de defensie, maar ook het medisch complex, treden op als 'consommateur de pointe'. De gehele economie evolueert sinds de jaren zestig in de richting van een nauw geïntegreerd systeem, waarbinnen de consument deelneemt aan het productieproces. Meer en meer kan, door de toenemende flexibiliteit van het productieproces, 'op maat' geleverd worden.

Een discussie vindt plaats over de vraag of defensie-opdrachten niet dermate specifiek zijn, dat zij de beste breinen afhouden van civiele research en opleiding. Daartegenover staat de opvatting, dat defensie-opdrachten een onvervangbare rol spelen bij het op gang brengen en houden van sectoren als informatica, micro-elektronica, lasers van groot vermogen en hypersnel rekentuig.

Met betrekking tot de gezondheidszorg wordt gesteld, dat wij daar vaak te veel tegen aankijken als alleen maar een last voor de economie, terwijl de sector een motor kan zijn voor de economisch-technische ontwikkeling, op voorwaarde van het opnieuw doordenken van het management en de financiering van deze sector. Een keten ziekenhuizen in de Verenigde Staten, Humana, geldt als een van de best functionerende ondernemingen. De rentabiliteit ervan (return on equity) ligt op 31% (1984). De president van het concern, David A. Jones, was in dat jaar de op een na best betaalde Amerikaan met een jaarinkomen van 18 miljoen dollar.

Het geheim van Silicon Valley is in de ogen van de schrijvers vooral te vinden in het op efficiënte wijze gebruiken van netwerken, waarbinnen universiteiten, regeringen, bedrijven en consumenten zijn opgenomen. Het falen van de internationale politiek is gelegen in het niet (kunnen) oppakken van de mogelijkheden van veelvoudige netwerken tussen landen en tussen instituties binnen verschillende landen in een wereld, die tot 'réseaupolis' wordt en dus één geheel, en die „door de vooruitgang van technieken voor communicatie en vernietiging, wil zij niet ondergaan, veroordeeld is tot solidariteit”.

1) Albert Bressand en Catherine Distler, *Le prochain monde*, Parijs, 1980.